

فهرست

FILM	پاسخ	سؤالات	درسنامه
26 min	۲۳۴	۲۰	۸
20 min	۲۳۵	۳۶	۲۵
16 min	۲۳۸	۵۲	۴۲
17 min	۲۴۰	۶۹	۵۸
14 min	۲۴۲	۸۶	۷۵
12 min	۲۴۵	۱۰۸	۹۲
12 min	۲۴۸	۱۲۸	۱۱۷
24 min	۲۵۰	۱۴۳	۱۳۲
18 min	۲۵۳	۱۶۲	۱۵۱
13 min	۲۵۸	۱۸۵	۱۷۴
12 min	۲۶۱	۲۰۱	۱۹۱
17 min	۲۶۴	۲۱۳	۲۰۵
18 min	۲۶۷	۲۲۹	۲۱۹

درس اول: هستی‌بخش

درس دوم: یگانه بی‌همتا

درس سوم: توحید و سبک زندگی

درس چهارم: فقط برای تو

درس پنجم: قدرت پرواز

درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی

درس هفتم: در گرو کار خویش

درس هشتم: بازگشت

درس نهم: زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی

درس دهم: پایه‌های استوار

درس یازدهم: عصر شکوفایی

درس دوازدهم: نگاهی به تمدن جدید

درس سیزدهم: مسئولیت بزرگ ما

امتحان نهایی

۲۷۰	آزمون ۱: خرداد ماه ۱۴۰۱
۲۷۱	آزمون ۲: شهریور ماه ۱۴۰۱
۲۷۲	آزمون ۳: دی ماه ۱۴۰۱
۲۷۴	آزمون ۴: خرداد ماه ۱۴۰۲
۲۷۵	آزمون ۵: شهریور ماه ۱۴۰۲
۲۷۷	پاسخ‌نامه تشریحی آزمون ۱ تا ۵

1

بخش

درستامه

و سوالات تشریحی

درس اول

هستی بخش

در این درس می‌خوانیم

نیازمندی موجودات به خدا در پیدایش و بقا، آگاهی یافتن به نیاز خود به خداوند که سرچشمه بندگی است، مفهوم نور بودن خدا در هستی، معرفت عمیق و والای خدا را با هر چیز دیدن و ناتوانی انسان در شناخت چیستی و ذات خداوند، مفاهیم اصلی این درس هستند.

مشاوره

۳ آیه، ۴ حدیث و ۴ شعر در این درس، موجود است. بارم این درس در امتحان نوبت اول حدود ۲/۵ نمره و در امتحان نوبت دوم حدود ۱/۵ نمره است.

دوست من! اول باید منظور از نیازمندی موجودات به خدا در پیدایش و بقا و همراه با مثال‌های مرتبط با اون یاد بگیری. بعد به سراغ آیاتش بری. آیه‌ها، حدیثا و شِعرا مربوط به نور بودن خداوند در هستی رو کنار هم و در ارتباط با همدیگه فرابگیر. فایده و ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز یعنی افزایش بندگی که آگاهی، سرچشمه‌اونه رو همراه با دعای پیامبر که اهمیت زیادی داره، خوب بخون. در نهایت، حیطة شناخت انسان رو نسبت به هستی و چیستی خدا به طور مشخص بیاموز.

تفکر و اندیشه^۱

- اندیشه مانند بذری است که ۱ در ذهن جوانه می‌زند، ۲ در دل و قلب ریشه می‌دواند و ۳ برگ و بار آن به صورت اعمال، ظاهر می‌گردد.
- اندیشه، ۱ بهار جوانی را پرطراوت و زیبا می‌سازد، ۲ استعدادها را شکوفا می‌کند و ۳ امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد. علاوه بر آن می‌تواند برترین عبادت‌ها (= تفکر و اندیشه) باشد.

(میزان الحکمة) - ایستگاه حدیث

پیامبر اکرم (ص): «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ». برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست.

سؤال ۱ از دیدگاه رسول خدا (ص)، برترین عبادت‌ها چیست؟

۲ اگر اندیشیدن، مداوم و درباره خدا و صفات او باشد، کدام تعبیر پیامبر (ص) در مورد آن صحیح است؟

پاسخ ۱ اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت او ۲ برترین عبادت‌ها

- این بخش از کتاب (بخش تفکر و اندیشه شامل درس‌های ۱ تا ۶) به همین عبادت پرداخته است: اندیشه درباره خدا

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: پیام حدیث شریف پیامبر اکرم (ص): «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ» را بنویسید.

۲ | جای خالی: الف) اندیشه، مانند بذری است که در جوانه می‌زند، در دل و قلب می‌دواند و برگ و بار آن به صورت ظاهر می‌شود.

ب) اندیشه، را پرطراوت و زیبا می‌سازد، استعدادها را می‌کند و امید به را نوید می‌بخشد.

۳ | پاسخ کوتاه: مایه طراوت و زیبایی بهار جوانی و شکوفایی استعدادهای انسان چیست؟

۴ | چند گزینه‌ای: پیامبر اکرم (ص) کدام مورد را برترین عبادت معرفی نموده‌اند؟

۱) بیان سخن حق در مقابل سلطان ستمگر ۲) اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت او

۵ | پاسخ تشریحی: سه مورد از آثار و ثمرات تفکر و اندیشه را نام ببرید.

پاسخ ۱. اندیشه درباره خدا و قدرت او، برترین عبادت‌هاست.

۲. الف) ذهن - ریشه - اعمال ب) بهار جوانی - شکوفا - آینده‌ای زیباتر

۳. اندیشه ۴. گزینه ۲

۵. اندیشه، ۱. بهار جوانی را پرطراوت و زیبا می‌سازد، ۲. استعدادها را شکوفا می‌کند و

۳. امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد.

۱. تفکر و اندیشه مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.

مقدمه

- آیا تاکنون برایتان پیش آمده است که در فضایی آرام نشسته و به دوراز هیجان و هیاهوی زندگی دربارهٔ این جهان پرجنب‌وجوش (پرغوغا) تفکر کرده باشید؟
- تفکر دربارهٔ جهان دوردست؛ یعنی آسمان بی‌کران با کهکشان‌ها، منظومه‌ها، خورشید و سیارگان؛ و تفکر دربارهٔ همین جهان نزدیک، یعنی زمین با جنگل‌ها، دریاها، بیابان‌ها، جانوران، گیاهان و گل‌های زیبایش.
- آیا هرگز دربارهٔ آغاز و پایان این هستی پهن‌و‌فکر کرده‌اید؟ به‌راستی این میلیاردها میلیاردها کهکشان و ستاره و سیاره، با میلیاردها موجودات متنوع از کجا آمده‌اند؟

سؤال موجودات جهان، هستی خود را امدار (فقیر، نیازمند، وابسته به) چه کسی هستند؟!

جواب همهٔ موجودات، از جمله انسان پدیده‌هایی هستند که وجود و هستی‌شان از خودشان نیست و در وجود و هستی، نیازمند به خدا هستند.

تلنگر: حواست باشه

لازمهٔ این‌که بدانیم آیا موجودات، هستی خود را امدار کسی هستند یا خیر، تفکر در مورد آغاز و پایان هستی، یا به تعبیری، تفکر دربارهٔ مبدأ و معاد است که نیازمند تفکر در جهان نزدیک و دوردست می‌باشد.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

شناخت اولیه و ابتدایی

- هر کدام از ما، بر اساس فطرت خویش، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم. به روشنی می‌دانیم در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم (هدفمند) آن را هدایت و پشتیبانی می‌کند و به موجودات مدد می‌رساند.

معرفت عمیق‌تر

- با وجود این شناخت اولیه (ابتدایی و فطری)، قرآن کریم ما را به معرفت عمیق‌تر دربارهٔ خداوند فرا می‌خواند و راه‌های گوناگونی را برای درک وجود او و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می‌دهد. یکی از این راه‌ها تفکر دربارهٔ نیازمند بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده است. بیان این راه به شرح زیر است:

مقدمهٔ اول

- اگر به خود نظر کنیم، خود را پدیده‌ای می‌یابیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست. در اشیای پیرامون نیز که ببیندیشیم، آن‌ها را همین‌گونه می‌بینیم؛ حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره‌ها و کهکشان‌ها، همه را، پدیده‌هایی می‌یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست.
- چند عبارت مترادف با هم رو ببین!

تلنگر: حواست باشه

پدیده‌ها = مخلوقات = وجودشان از خودشان نیست = فقیر = نیازمند = وابسته = امدار = مدیون = معلول

مقدمهٔ دوم

- پدیده‌ها، که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که ۱ خودش پدیده نباشد، بلکه ۲ وجودش از خودش باشد؛ همان‌طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد.
- عبدالرحمان جامی این معنا را در دو بیت چنین بیان می‌کند:

(جامی) - ایستگاه شعر

ذاتِ نایافته از هستی، بخش^۱ چون تواند که بُود هستی‌بخش
خشک ابری که بُود ز آب تهی نایید از وی صفت آب‌دهی

سؤال ۱ کدامین مقدمهٔ استدلال نیازمندی جهان به خدا در پیدایش، در این بیت ذکر شده است؟

۲ مفهوم اصلی این ابیات را بنویسید.

پاسخ ۱ مقدمهٔ دوم

۲ پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد؛ بلکه وجودش از خودش باشد.

۱. در بیت اول، «بخش» در مصراع اول به معنای سهم و بهره است و در مصراع دوم به معنای عطا کردن.

آری در آفرینش نیز، یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست (بی نیاز و غنی است)، که خودش ذاتاً موجود باشد (واجب الوجود بالذات). در این صورت، چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ همواره بوده است و همواره خواهد بود.

نتیجه با توجه به دو مقدمه گفته شده می توانیم نتیجه بگیریم که ما و همه پدیده های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده ای (خالق)، نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می شود.

تفکر در متن

توضیحات قبل را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید.

مقدمه اول: ما و این جهان، پدیده هایی هستیم که وجودمان از خودمان نیست و هستی ما از خودمان سرچشمه نمی گیرد.

مقدمه دوم: موجوداتی که پدیده هستند و وجودشان از خودشان نیست، در موجود شدن نیازمند به وجودی هستند که وجودش از خودش باشد.

نتیجه: ما و همه پدیده های جهان در پدید آمدن و هست شدن نیازمند به وجودی هستیم که وجودش از خودش و عین ذاتش می باشد.

نکته راهبردی

در تشخیص عبارات مربوط به مقدمه اول و دوم، اگر لفظی در جمله بیاید که به خدا اشاره کند، بیانگر مقدمه دوم است؛ مانند: پدیدآورنده، دیگری، هستی بخش، وجودش از خودش باشد، پدیده نیست، همواره هست، مستقل و قائم به خود است، هستی از او جدا نمی شود، وجودش عین ذاتش است، هستی او ذاتی است.

سؤال برخی می پرسند: چرا موجودات این جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟!

جواب در پاسخ می گوئیم: اگر با دقت بیش تر استدلال بیان شده (درباره نیازمندی مخلوقات به خدا در پیدایش) را مرور کنیم، متوجه می شویم که جایی برای طرح این سؤال باقی نمی ماند. آن استدلال (در مقدمه دوم) نمی گوید که «هر موجودی» به آفریننده نیاز دارد. بلی، اگر کسی این را بگوید باید نتیجه بگیرد که ۱ خدا هم به آفریننده نیازمند است ۲ نتیجه چنین حرفی این است که هیچ چیزی وجود پیدا نکند، زیرا هر موجودی را که ما فرض کنیم، باید قبل از آن موجودی باشد تا آن را پدید آورد و این سلسله تا بی نهایت پیش خواهد رفت و هیچ گاه، هیچ موجودی پدید نخواهد آمد. (تسلسل نامتناهی علت ها محال است).

تلنگر: حواست باشه

هر موجودی به آفریننده نیاز دارد. ← نادرست

هر پدیده ای به پدیدآورنده نیاز دارد. ← درست

مثال در ساختار ساعت، ممکن است ده ها چرخ دنده وجود داشته باشد که هر یک باعث حرکت دیگری می شود. چرخ دنده اول، چرخ دنده دوم را می چرخاند و چرخ دنده دوم چرخ دنده سوم را و ... اگر به حرکت این چرخ دنده ها دقت کنید متوجه خواهید شد که موتور درون ساعت علت اصلی حرکت این چرخ دنده هاست (علّة العلیل) که آن موتور برای حرکت خودش، نیاز به هیچ چرخ دنده ای ندارد. حال فرض کنید تعداد این چرخ دنده ها بی نهایت است و همگی در حال چرخیدن هستند. آیا امکان دارد که زنجیره این چرخ دنده ها به هیچ موتوری که حرکت دهنده چرخ دنده ها باشد، نرسد؟

- چنین چیزی غیرممکن است؛ یعنی امکان ندارد که بی نهایت چرخ دنده در حال چرخیدن باشند ولی هیچ محرک (موتور) مستقل و بی نیازی سبب ایجاد حرکت در آن ها نباشد.

تعریف این همان مفهوم «تسلسل علت ها» است، یعنی این که سلسله علت و معلول ها تا بی نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود، و این مطلب از نظر عقلی محال است.

- با توجه به این نکته، عقل انسان نمی گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد، همان طور که نمی گوید تمام چیزهای شیرین، حتی شکر و قند، نیازمند به یک شیرین کننده هستند، بلکه ذهن ما اگر موجودی را ببیند که قبلاً نبوده و بعد پدید آمده (پدیده)، در این جا می گوید «پدیده» نمی تواند خود به خود پدید آید و حتماً آفریننده ای آن را پدید آورده است.

نتیجه همان طور که ذهن ما نمی پذیرد که یک پدیده بدون پدیدآورنده باشد همان طور هم، برعکس، نمی پذیرد وجودی که ذاتاً موجود است (غنی) نیازی به پدیدآورنده داشته باشد.

ایستگاه سؤال

۱ | **صحیح / غلط:** (آ) این مثال که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد، بیانگر مقدمه اول نیازمندی جهان به خدا در پیدایش است.
 (ب) هر موجودی به آفریننده نیاز دارد.

خرداد ۹۸

۲ | **جای خالی:** یک موجود فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش باشد.

شهریور ۱۴۰۰

۳ | **پاسخ کوتاه:** پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به چه چیزی هستند؟

۴ | **کشف ارتباط:** کدام یک از موارد سمت راست به موارد سمت چپ مربوط است؟

۱. معرفت عمیق‌تر	آ. آفریننده‌ای حکیم جهان را پشتیبانی می‌کند و به موجودات مدد می‌رساند.
۲. نیاز در بقا	ب. شناخت صفات و افعال خدا از راه تفکر درباره نیازمندی جهان به آفریننده ممکن است.
۳. شناخت اولیه	

خرداد ۹۸

۵ | **پاسخ تشریحی:** نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با دو مقدمه و یک نتیجه، استدلال نمایید.

۱. **پاسخ** (آ) غلط (این مثال مربوط به مقدمه دوم نیازمندی جهان به خدا در پیدایش است.)

(ب) غلط؛ هر پدیده‌ای به پدیدآورنده نیاز دارد نه هر موجودی.

۲. ذاتاً موجود

۳. نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد؛ بلکه وجودش از خودش باشد.

۴. آ ← ۳ ب ← ۱

۵. مقدمه اول: ما و این جهان پدیده‌هایی هستیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست.

مقدمه دوم: موجوداتی که پدیده‌اند، نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که وجودش از خودش باشد و ذاتاً موجود باشد.

نتیجه: ما و این جهان در پدید آمدن و هست شدن به آفریننده‌ای نیازمندیم که سرچشمه هستی باشد.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

• شما حتماً نام مسجد گوهرشاد را که در جوار حرم مطهر امام رضا (ع) است، شنیده‌اید. شاید بارها آن را دیده و در آن نماز خوانده‌اید. این مسجد یکی از شاهکارهای هنر ایرانی بازمانده از دوره تیموریان است و جاذبه زیادی برای گردشگران و زائران دارد. این **مسجد** باشکوه هم چنان **باقی** است، اما از **معمار** و **بنا** و **کارگرانی** که آن را با عشق و هنر بنا کرده‌اند، **خبری نیست** (فانی).

سؤال آیا رابطه خدا با جهان نیز مانند رابطه بنا با مسجد است؟

جواب اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که یک **تفاوت بنیادین** میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد گوهرشاد از **مصلح** ساختمانی مانند خاک و سنگ و گچ و چوب و کاشی و ... تشکیل شده که هیچ کدام از آن‌ها را **بنا به وجود نیارده است**. هر یک از این **مصلح** نیز **خواصی** دارند که **بنا آن را ایجاد نمی‌کند**.

بنا نه چسبندگی گچ را ایجاد می‌کند و نه سختی و استحکام سنگ را؛ به عبارت دیگر بنا نه اجزای ساختمان را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را.

• کار بنا فقط **جابه‌جا کردن** مواد و **چینش** آن‌ها است. اما خداوند، خالق سنگ و گچ و چوب، و خواص آن‌ها و حتی خالق خود بنا است. بر این اساس وجود بنا و نیز وجود مصالح و خواص آن‌ها، همه **وابسته** به خداست و خداوند هر لحظه **اراده** کند، آن‌ها از بین می‌روند و ساختمان **متلاشی** می‌گردد.

نتیجه به همین جهت، جهان **همواره** و در هر «آن» به خداوند نیازمند است (نیازمندی در بقا) و این نیاز **هیچ‌گاه** قطع و یا کم نمی‌شود (ثابت و دائمی).

مثال به عنوان مثال می‌توان گفت که رابطه خداوند با جهان، تا حدی **شبيه رابطه مولد برق با جریان برق** است؛ همین که مولد متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.

تلنگر: حواست باشه!

رابطه خداوند با جهان، مشابه رابطه بنا و مسجد یا رابطه ساعت‌ساز و ساعت **نیست**.

رابطه خداوند با جهان تا حدی، مشابه رابطه مولد برق با جریان برق است.

• بنابراین، مسجد با ساخته شدن، از بنا بی‌نیاز می‌شود، اما موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش نیز همچنان، **مانند لحظه نخست خلق شدن**، به خداوند نیازمند هستند. از این رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند. (نیاز دائمی به خدا)

تلنگر: حواست باشه!

فهم نیاز مداوم موجودات به خداوند در همه شئون زندگی (در پیدایش و بقا)، سبب عرض نیاز دائمی به پیشگاه الهی می‌شود.

• زبان حال موجودات را مولوی این‌گونه بیان می‌کند:

ایستگاه شعر - (مولوی)

ما چو ناییم و نوا در ما ز توست	ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
ما که باشیم ای تو ما را جانِ جان	تا که ما باشیم با تو در میان
ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما	تو وجود مطلق، فانی نما
ما همه شیران ولی شیر غلم	حمله‌مان از باد باشد دم به دم

سؤال ۱ مفهوم کلی ابیات فوق را بنویسید.

۲ طبق ابیات فوق، موجودات جهان در چه شرایطی به خدا نیازمندند؟

پاسخ ۱ موجودات دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند.

۲ موجودات پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (نیازمندی دائمی در پیدایش و بقا)

ایستگاه آیه - فاطر، ۱۵

یا ایُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ
ای مردم شما به خدا نیازمند هستید و خدا است که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.

سؤال ۱ با توجه به آیه «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟

۲ عبارت قرآنی «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ» خطاب به چه کسانی است؟

پاسخ ۱ نیاز در پیدایش و بقا ۲ مردم

ایستگاه آیه - رحمن، ۲۹

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ
هر آن چه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند. او همواره دست‌اندرکار امری است.

سؤال ۱ علت این‌که خداوند پیوسته دست‌اندرکار امری است، چیست؟

۲ نتیجه درخواست پیوسته موجودات از خداوند کدام است؟

پاسخ ۱ زیرا خداوند که در ذات خود هستی‌بخش و فیاض است به درخواست پیوسته موجودات از خودش پاسخ می‌دهد.

۲ دست‌اندرکار بودن خدا به طور دائمی

تدبر در قرآن

در آیات قبل (فاطر، ۱۵ / رحمن، ۲۹) تدبر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

۱. فکر می‌کنید چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟ زیرا در هر لحظه به خدا نیازمندند و همه امور عالم به تدبیر خداوند صورت می‌گیرد و اگر خدا لحظه‌ای آنان را به خود واگذار کند، همه نیست و نابود می‌شوند.
۲. نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟ نیازمندی در همه شئون حیات، لحظه به لحظه، از پیدایش تا بقا؛ تمام داشته‌های انسان سر تا پا از خداست و نیاز به او هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.
۳. منظور از این‌که خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است، چیست؟ یعنی خداوند دائماً به موجودات، هستی می‌بخشد و فیض می‌رساند.

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: بر اساس آیه «یا ایُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» چرا فقط خداوند می‌تواند نیاز موجودات را برطرف نماید؟

۲ | صحیح / غلط: رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی‌شود.

۳ | جای خالی: در رابطه مسجد با سازنده آن، کار بتا فقط کردن مواد و آن‌ها است، اما خداوند، مصالح و خواص آن‌ها است.

۴ | پاسخ کوتاه: چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟

۵ | چند گزینه‌ای: موجودات پس از پیدایش:

(۱) مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (۲) کمتر از لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند.

پاسخ ۱. زیرا خداوند تنها بی نیاز ستوده است.

۲. غلط (رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن نیست و تفاوت اساسی با آن دارد).

۳. جابه جا - چینش - خالق

۴. زیرا موجودات همواره به خدا نیازمندند.

۵. گزینه (۱)

آگاهی، سرچشمه بندگی

- انسان های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی توجه اند؛ اما انسان های آگاه، دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می کنند (شهود خدا) و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می دانند. هر چه معرفت انسان به خود (خودشناسی) و رابطه اش با خدا بیش تر شود، ۱ نیاز به او را بیش تر احساس و ۲ ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می کند.

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی

- برای همین (خودشناسی و معرفت بیشتر) است که پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند. (سنت توفیق الهی: درس ۶ سال دوازدهم)

(تفسیر قمی) - ایستگاه حدیث

پیامبر (ص): **اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا.** / خدایا هیچگاه مرا چشم به هم زدنی به خودم واگذار.

- سؤال ۱ رسول خدا (ص) با آگاهی کامل نسبت به نیازمندی اش به خدا و معرفت به رابطه خود با خداوند، چگونه دعا می کند؟
- ۲ مطابق دعای پیامبر (ص): «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» انسان چه زمانی نباید از لطف و رحمت خاص خدا محروم شود؟
- ۳ تکیه و اعتماد انسان در تمام لحظات بر چه پشتوانه ای صحیح و بر چه چیزی نادرست است؟
- ۴ چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خدا می خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟

خرداد ۹۹

پاسخ ۱ خدایا هیچگاه مرا چشم به هم زدنی به خودم واگذار.

۲ هیچگاه، حتی چشم به هم زدنی

۳ انسان باید بر خدا تکیه کند و به نفس خود واگذار نشود.

۴ هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیش تر شود، نیاز به او را بیش تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می کند.

ایستگاه سؤال

۱ صحیح / غلط: هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیش تر شود، توانایی خود را بیش تر احساس می کند.

۲ جای خالی: انسان های دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می کنند و خود را نیازمند او می دانند.

شهریور ۹۸

۳ پاسخ کوتاه: ثمره درک نیازمندی به خدای بی نیاز چیست؟

۴ چند گزینه ای: انسان های ناآگاه نسبت به چه چیزی بی توجه هستند؟

(۱) بی نیازی ذاتی خدا (۲) نیاز دائمی به خدا

۵ پاسخ تشریحی: نتیجه افزایش معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا چیست؟

پاسخ ۱. غلط (هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیش تر شود، ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می کند).

۲. آگاه - عنایات پیوسته

۳. آگاهی

۴. گزینه (۲)

۵. هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیش تر شود، نیاز به او را بیش تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می کند.

نور هستی

• قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه‌ای (نور) بیان می‌کند که در نظر اول برای ما شگفت‌انگیز می‌نماید. اما پس از تفکر دقیق به معنای آن پی می‌بریم. قرآن کریم می‌فرماید:

ایستگاه آیه - نور، ۳۵

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خداوند نور آسمان‌ها و زمین است.

سؤال ۱ با توجه به آیه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» معنای این که خداوند نور آسمان‌ها و زمین است، چیست؟

۲ قرآن کریم، رابطه مخلوقات با خداوند را از جهت پیدایی و آشکاری با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟

۳ لازمه پی بردن به معنای شگفت‌انگیز نور در این آیه چیست؟

پاسخ ۱ تمام موجودات وجود خود را از خداوند می‌گیرند و پا به عرصه هستی می‌گذارند.

۲ نور

۳ تفکر دقیق

• ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می‌دانیم که خداوند از نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند، یعنی منشأ مادی دارند.

سؤال پس، نور بودن خداوند به چه معناست؟

جواب نور، آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود. نورهای معمولی هم این خاصیت را دارند که خودشان آشکار هستند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر هم می‌شوند.

• خداوند، نور هستی است. یعنی تمام موجودات، «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند و وجودشان به وجود او وابسته است. به همین جهت، هر چیزی در این جهان، بی‌انگرم وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود. در واقع، هر موجودی، در حدّ خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. از همین رو آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند (شهود خدا) و علم و قدرت او را می‌بینند.

تنگر: حواست باشه

مطابق آیه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»، هر چیزی در این جهان، آیه‌ای از آیات الهی و جلوه‌ای از جلوه‌های خدا است، نه «نوری از انوار وجود»!

شیخ محمود شبستری - ایستگاه شعر

دلی کز معرفت نور و صفا دید به هر چیزی که دید، اول خدا دید

سؤال ۱ مفهوم اصلی بیت فوق را بنویسید.

۲ این بیت به کدام یک از شرایط دستیابی به معرفت عمیق و والا اشاره می‌کند؟

پاسخ ۱ آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

۲ پاکی و صفای قلب

• و به تعبیر باباطاهر:

(بابا طاهر) - ایستگاه شعر

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم به دریا بنگرم دریا تو بینم
به هر جا بنگرم کوه و در و دشت نشان از قامت رعنا تو بینم

سؤال ۱ مفهوم اصلی ابیات فوق را بنویسید.

۲ از دیدگاه شاعر، معرفت عمیق و والا چیست؟

پاسخ ۱ آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

۲ این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند.

علم الیقین - ایستگاه حدیث

هیچ چیزی را ندیدم مگر این‌که خداوند را قبل و بعد و با آن دیدم.

امام علی (ع): ما رأیت شیئاً إلا و رأیت الله قبله و بعده و معه.

- سؤال ۱** حضرت علی (ع) خداوند را در چه شرایطی مشاهده می‌کند؟
۲ معرفت عمیق و والای حضرت علی (ع) از زبان ایشان چگونه وصف یافته است؟
۳ مقصود امام علی (ع) از تعبیر «قبله»، «بعده» و «معه» در این حدیث چیست؟

- پاسخ ۱** قبل، بعد و با هر چیز
۲ با هر چیزی خدا را دیدن
۳ پیدایش - موت و فنا - بقا

تفکر در حدیث

مقصود امام علی (ع) از این‌که می‌فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم، چیست؟

تعبیر «رأیت الله قبله»، اشاره به این نکته دارد که آن حضرت با نگاه دقیق خود وقتی به اشیای پیرامون خود می‌نگرند درمی‌یابند که همه این اشیا پدیده‌هایی هستند که قبلاً نبوده‌اند؛ پس حتماً علتی آن‌ها را به وجود آورده است، پس بی به خالق آن می‌برند و تعبیر «معه» اشاره به این دارد که آن حضرت وقتی می‌نگرند که این شیء سرتاسر نیاز و فقیر در حال حاضر وجود دارد، پس درمی‌یابند که بقای آن مرهون خداست و تعبیر «بعده» اشاره به این دارد که ایشان وقتی می‌بینند که این شیء بعد از مدتی از بین رفت، می‌دانند که تنها خداست که خالق موت و حیات است. پس در **فنا**ی شیء نیز باز خدا را مشاهده می‌کنند.

- این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، **معرفتی عمیق و والاست** که در نگاه نخست **مشکل** به نظر می‌آید، اما هدفی **قابل دسترس** (ممکن) است، به خصوص برای **جوانان و نوجوانان** که **پاکی و صفای قلب** دارند. اگر قدم پیش گذاریم و با **عزم و تصمیم قوی** حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز **کمک** خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.

ایستگاه سؤال

- ۱ | صحیح / غلط:** خداوند از نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند، یعنی منشأ مادی دارند.
۲ | جای خالی: خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند و به سبب او آشکار می‌شوند.
۳ | پاسخ کوتاه: چرا نوجوانان و جوانان در معرفت خداوند موفق تر هستند؟
۴ | چند گزینه‌ای: هر موجودی در حدّ خودش تجلی بخش الهی است.
 (۱) صفات (۲) ذات
۵ | تعریف مفاهیم و اصطلاحات: «معرفت عمیق و والا»

پاسخ ۱. صحیح

۲. وجود
 ۳. زیرا پاکی و صفای قلب دارند.
 ۴. گزینه (۱)
 ۵. اینکه انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست.

ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند

سؤال اکنون ممکن است برای شما این سؤال پیش آید که آیا می‌توان به ذات خداوند پی برد و چیستی (ماهیت) او را مشخص کرد؟

جواب در پاسخ می‌گوییم: موضوعاتی که می‌خواهیم درباره آن‌ها شناخت پیدا کنیم، دو دسته‌اند:

الف) موضوعات محدود: دسته اول موضوعاتی هستند که در **محدوده شناخت** ما قرار می‌گیرند، مانند گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان و کهکشان‌ها؛ حتی کهکشان‌های بسیار دور هم ممکن است **روزی** شناسایی شوند و انسان بتواند به ماهیت و ذات آن‌ها دست یابد. در حقیقت، ذهن ما توان **گنجایش فهم چیستی و ذات** چنین موضوعاتی را دارد، زیرا همه آن‌ها اموری **محدود** هستند.

ب) موضوعات نامحدود: دسته دوم موضوعاتی هستند که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد؛ زیرا لازمه شناخت هر چیزی، احاطه و دسترسی به آن است. در واقع ما به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی (چیستی) وجودشان را دریابیم. خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید (ناممکن). بنابراین، با این‌که ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم و صفات او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.

• از همین رو (ناتوانی ما در معرفت به چیستی و ذات خدا) پیامبر اکرم (ص) فرموده است:

(نهج‌الفصاحه) - ایستگاه حدیث

پیامبر اکرم (ص): تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ. در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

خرداد ۹۸

سؤال ۱ پیام حدیث «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» را بنویسید.

شهریور ۱۴۰۰

۲ بر اساس حدیث پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟

پاسخ ۱ با این‌که ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم و صفات او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.

۲ به دلیل محدود بودن ذهن انسان (نامحدود بودن ذات الهی)

تلنگر: حواست باشه

شناخت چیستی، ذات، ماهیت، چگونگی و حقیقت خدا ← ناممکن

شناخت هستی، وجود، صفات، افعال، کیستی خدا ← ممکن

سؤال چگونه می‌توان خدا را دید؟

جواب رؤیت خداوند با چشم غیرممکن (محال) است، زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا می‌تواند عکس برداری کند؛ آن هم اشیایی که طیف نوری قابل درک برای چشم (مرئی) را منعکس کنند.

مثال مثلاً چشم ما نورهای مادون قرمز و ماورای بنفش (نامرئی) را هم نمی‌بیند. بنابراین، چشم حتی توانایی دیدن همه اشیای مادی را هم ندارد، چه برسد به موجودات غیرمادی (مانند فرشتگان) و از این بالاتر، وجود مقدس خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد.

نتیجه بنابراین، خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد.

تلنگر: حواست باشه

امکان رؤیت با چشم انسان	موجودات
ممکن	اشیا در طیف نوری مرئی
ناممکن	نورهای مادون قرمز و ماورای بنفش
ناممکن	موجودات غیرمادی (فرشتگان)
ناممکن	خداوند

ایستگاه آیه - انعام، ۱۰۳

چشم‌ها او را در نمی‌یابند و اوست که دیدگان را درمی‌یابد و او باریک بین آگاه است.

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

سؤال ۱ آیا خداوند متعال را می‌توان با چشم مادی دید؟

۲ خداوندی که دیدگان را درمی‌یابد، کدام صفات را دارد؟

پاسخ ۱ خیر، دیدگان، او را در نمی‌یابند.

۲ لطیف و آگاه بودن

• فردوسی شاعر حماسه‌سرا در ابتدای شاهنامه با الهام از قرآن کریم و امامان بزرگوار، همین معانی را در قالب شعر به ما رسانده است. او می‌گوید:

(فردوسی) - ایستگاه شعر

به نام خداوند جان و خرد
خداوند نام و خداوند جای
خداوند کیوان و گردان سپهر
ز نام و نشان و گمان **برترست**
به بینندگان آفریننده را
نیابد بدو نیز **اندیشه راه**
خرد گر سخن برگزیند همی
ستودن نداند کس او را چو هست

کزین **برتر اندیشه برنگذر**
خداوند روزی ده رهنمای
فروزنده ماه و ناهید و مهر
نگارنده بر شده گوهر است
نیبی، مرزجان دو بیننده را
که او **برتر** از نام و از جایگاه
همان را گزیند که بیند همی
میان بندگی را بپایدت بست

سؤال ۱ مفهوم اصلی ابیات فوق چیست؟

۲ این ابیات با کدام حدیث پیامبر (ص) متناسب است؟

پاسخ ۱ خداوند را با چشم مادی نمی‌توان دید.

۲ در ذات خداوند تفکر نکنید. (لَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ)

• اما نوعی از دیدن وجود دارد که نه تنها امکان‌پذیر است، بلکه از برترین هدف‌های زندگی است و هر کس باید برای رسیدن به چنین دیدنی تلاش کند. این مرتبه، دیدن به وسیله «قلب» و ملاقات با خداست.

(گلستان سعدی) - ایستگاه شعر

دوست **نزدیک‌تر** از من به من است
چه کنم با که توان گفت که دوست
وین عجب‌تر که من از وی دورم
در کنار من و من **مهجورم**

سؤال ۱ مفهوم ابیات فوق را بنویسید.

۲ مفهوم مصراع «دوست نزدیک‌تر از من به من است» کدام نوع نزدیکی است؟

پاسخ ۱ دیدن خدا به وسیله قلب و ملاقات با خدا از برترین هدف‌های زندگی است.

۲ نزدیکی خدا به بنده در همه حال

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: بر اساس حدیث پیامبر (ص): «تفکروا فی کل شیء و لا تفکروا فی ذات الله» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟

۲ | صحیح / غلط: خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد. **خرداد ۹۹ و ۱۴۰۰**

۳ | جای خالی: لازمه شناخت هر چیزی، به آن است.

۴ | چند گزینه‌ای: اگر بخواهیم استثنایی بر حدیث نبوی «افضل العبادة ادمان التفکر فی الله و فی قدرته» ذکر کنیم، کدام مورد یاری‌گر ما خواهد بود؟

۱) «تفکروا فی کل شیء» ۲) «لا تفکروا فی ذات الله»

۵ | پاسخ کوتاه: آیا خداوند را می‌توان در دنیا و یا آخرت دید؟

۶ | پاسخ تشریحی: علت ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خدا را بنویسید.

دی ۹۸

پاسخ ۱. زیرا خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن محدود انسان نمی‌تواند به حقیقت او احاطه کامل پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

۲. غلط (خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را بشناسد).

۳. احاطه و دسترسی

۴. گزینه (۲)

۵. خیر، خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد.

۶. خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن محدود ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه کامل پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

اندیشه و تحقیق

با وجود شباهت‌های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت‌ساز و ساعت، تفاوت‌های این دو رابطه را بنویسید.

تفاوت‌ها	شباهت‌ها
۱. ساعت‌ساز، هستی‌بخش اجزای ساعت نیست و فقط نظم‌دهنده اجزا است، اما خداوند، هم هستی‌بخش است و هم نظم‌دهنده.	۱. جهان و ساعت هر دو پدیده‌اند و به خالق و سازنده نیازمندند.
۲. دوام و بقای ساعت وابسته به ساعت‌ساز نیست، اما دوام و بقای جهان وابسته به خالق آن است.	۲. جهان و ساعت هر دو مرکب از اجزا هستند.
۳. نظم و پیچیدگی جهان بسیار فراتر از پیچیدگی یک ساعت است و نظم ساعت با نظم جهان قابل مقایسه نیست.	۳. جهان و ساعت هر دو منظم و هدف‌دارند.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی

- **پدیده:** موجودی که وجودش از خودش نبوده و نیست.
- **نور:** چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود.
- **معرفت عمیق و والا:** این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والا است.
- **امور محدود:** موضوعاتی که ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را دارد.
- **امور نامحدود:** موضوعاتی که ذهن ما توان و گنجایش فهم چستی و ذات آن‌ها را ندارد.
- **تسلسل علت‌ها:** سلسله علت‌های نامتناهی که به هیچ علت اصلی ختم نشود و از نظر عقلی محال است.

درس در یک نگاه

آیات مرتبط با نیازمندی جهان به خدا

آیه: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»: نیاز انسان به خدا شامل پیدایش و بقا می‌شود.

آیه: «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»: علت درخواست پیوسته موجودات از خدا، نیاز آن‌ها به اوست که موجب می‌شود خدا هر لحظه دست‌اندرکار امری باشد.

دودسته انسان‌ها

- انسان‌های ناآگاه: به نیاز دائمی خود به خدای توجّه‌اند.
- انسان‌های آگاه: دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌بینند.
- افزایش معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا — درک بیش‌تر فقر و نیاز — افزایش بندگی
- دعای پیامبر (ص): «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»: پیامبر از خدا می‌خواهد که برای یک لحظه هم لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند.

آگاهی، سرچشمه بندگی

خداوند، نور هستی

- معنا: تمام موجودات، وجود و هستی خود را از خدا می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.
- آیه: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»: وجود موجودات به وجود خدا وابسته است.
- حدیث: «ما رأيتُ شيئاً إلاّ ورأيتُ الله قبله وبعده و معه»: پیدایش و نابودی و بقای موجودات وابسته به خداست و آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند.
- بیت: دلی‌کرم معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید
- شعر: به صحرا بنگرم، صحرا تو بینم...
- پیام: هر موجودی در حدّ خودش آیه‌ای از آیات الهی و تجلی‌بخش خدا و نشانگر حکمت، قدرت و رحمت و سایر صفات الهی است.
- تعریف: توانایی دیدن خدا با هر چیزی، مشکل به نظر می‌آید؛ اما هدفی قابل دسترس است.
- معرفت عمیق و والا — به خصوص برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند.
- اگر قدم پیش‌گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، خداوند کمک خواهد کرد و لذت این معرفت را به ما خواهد چشاند.

ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند: انواع موضوعات

- امور محدود: در ذهن می‌گنجند. — چیستی آن‌ها را می‌شناسیم.
- امور نامحدود: ذهن ما گنجایش فهم چیستی آن‌ها را ندارد. به ذات آن‌ها نمی‌توانیم پی ببریم.

شناخت خدا

- شناخت ذات و چیستی و ماهیت و حقیقت خدا — برای انسان ناممکن است: حدیث «لا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»
- شناخت صفات و وجود او — ممکن است: حدیث «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ»

لازمه شناخت هر چیزی، احاطه و دسترسی به آن است.

چگونه می‌توان خدا را دید؟

- رؤیت خداوند با چشم مادی غیرممکن است. (محال)
- چشم توانایی دیدن همه اشیا مادی را هم ندارد؛ چه برسد به موجودی غیرمادی.
- آیه: «لا تدركه الابصار و هو يدرك الابصار و هو اللطيف الخبير»
- شعر: به بینندگان آفریننده را / نبینی، مرنجان دو بیننده را
- نوعی از دیدن خدا که امکان‌پذیر است: ملاقات قلبی با خداوند
- شعر: دوست نزدیک‌تر از من به من است / وین عجب‌ترکه من از وی دور

برای مشاهده فیلم
آموزشی شب امتحان
اسکن کنید

سؤالات تشریحی

درس اول: هستی بخش

الف تدبر در آیات قرآن و احادیث

۱. از تدبر در آیه شریفه «يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:
(دی انسانی ۱۴۰۰ و خرداد ۹۹ و خرداد انسانی ۹۹ و دی ۹۷)
 (آ) نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟
 (ب) چرا خداوند می‌تواند نیاز انسان و هر موجود دیگری را برطرف کند؟
 (پ) پیام کلی آیه را بنویسید.
 (ت) قرآن کریم، خداوند را با صفت و مخلوقات را با صفت نام برده است.
 (ث) عبارت قرآنی را ترجمه کنید.
 (دی انسانی ۱۴۰۰ و شهریور انسانی ۹۹)
۲. براساس آیه مبارکه «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» به سؤالات زیر جواب دهید:
 (آ) منظور از این‌که خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است، چیست؟ (ب) چرا موجودات از خداوند درخواست دارند؟
 (پ) چرا خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است؟
۳. با توجه به عبارت قرآنی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...»:
 (آ) خداوند رابطه میان خود و جهان هستی را با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟
 (ب) معنای این‌که خداوند نور آسمان‌ها و زمین است، چیست؟ (نور بودن خدا به چه معناست؟)
 (پ) خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند.
 (شهریور ۹۹ و خرداد ۱۴۰۰)
۴. رسول اکرم (ص) در دعای «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» چه درخواستی از خداوند دارد؟
 (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۲)
۵. مقصود امام علی (ع) از تعبیرات «قبله و بعده و معه» در حدیث «مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ»، (دیدن خدا، قبل و بعد و همراه هر چیزی) چیست؟
 (خرداد خارج از کشور ۹۸)
۶. پیام حدیث «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» را بنویسید.
 (شهریور ۹۸)
۷. چرا رسول خدا (ص) می‌فرماید: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.»؟
 (شهریور و دی ۱۴۰۰)
۸. براساس حدیث پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟ (شهریور و دی ۱۴۰۰)
۹. پیام حدیث شریف پیامبر (ص) را که فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ» بنویسید.
 (شهریور و دی ۱۴۰۰)
۱۰. تعبیر «مَعَهُ» در حدیث «... وَ رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ» به کدام مرحله نیازمندی موجودات به خدا اشاره دارد؟
 (۱) پیدایش (۲) بقا
۱۱. آیه شریفه «يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» با کدام بیت متناسب است؟
 (۱) ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق، فانی‌نما
 (۲) دلی‌کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید
۱۲. پیام آیه شریفه «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ» درباره دیدن خدا چیست؟

ب صحیح / غلط

۱۳. رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی‌شود. (دی ۹۸)
۱۴. موجودات هستی، پس از پیدایش نیز هم چنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (شهریور خارج از کشور ۹۹)
۱۵. نیازمندی مخلوقات به خداوند، منحصر به مرحله وجود آمدن و پدیدار شدن است. (خرداد ۱۴۰۲)
۱۶. زبان حال دائمی موجودات، عرض نیاز به خداوند هم در مرحله پیدایش و هم در مرحله بقاست. (شهریور خارج از کشور ۱۴۰۰)
۱۷. هیچ پدیده‌ای در جهان، وجودش از خودش نیست.

۱۸. یک موجود فقط در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. (شهریور ۹۹)
۱۹. هر وجودی نیازمند پدید آورنده است. (شهریور ۱۴۰۲)
۲۰. هر چیزی که وجودش از خودش نباشد، برای موجود بودن نیازمند به دیگری نیست.
۲۱. نور بودن خداوند، مانند نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند که منشأ مادی داشته باشد.
۲۲. رابطه خداوند با جهان را می‌توان کاملاً شبیه رابطه بنا و ساختمان دانست. (دی خارج از کشور ۹۹)
۲۳. هم چنان که یک مدرسه پس از ساخته شدن بی‌نیاز از بنا است، موجودات نیز پس از پیدایش، بی‌نیاز از خدایند. (شهریور ۱۴۰۱)
۲۴. رابطه خداوند با موجودات جهان در بقا تا حدی شبیه رابطه ساعت‌ساز و ساعت است.
۲۵. رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مؤلد برق با جریان برق است. (خرداد انسانی خارج از کشور ۹۹)
۲۶. نیازمندی موجودات به خداوند هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.
۲۷. نقش بنا در ساختن یک بنا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش آن‌ها است.
۲۸. هرچه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، احساس نیاز او به خداوند نیز بیشتر می‌گردد. (دی ۱۴۰۱)
۲۹. ذهن آدمی توان گنجایش فهم چیستی و ذات تمام موضوعات را دارد.
۳۰. ما می‌توانیم به وجود خداوند پی ببریم و صفات او را بشناسیم اما نمی‌توانیم چیستی او را دریابیم. (شهریور ۱۴۰۱)
۳۱. خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد. (خرداد ۹۹ و ۱۴۰۰)
۳۲. فقط پیامبران و امامان، می‌توانند ذات خداوند را بشناسند و درک کنند. (شهریور انسانی ۱۴۰۱)
۳۳. هر موجودی به آفریننده نیازمند است. (خرداد انسانی ۱۴۰۲)
۳۴. عقل انسان نمی‌گوید هر موجودی نیاز به آفریننده دارد. (خرداد انسانی خارج از کشور ۱۴۰۲)

ج جای خالی

۳۵. انسان بر اساس خدا را می‌یابد و حضورش را درک می‌کند که به آن شناخت اولیّه گویند. (خرداد ۱۴۰۲)
۳۶. یک موجود فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش باشد. (خرداد خارج از کشور ۹۸)
۳۷. موجودات جهان در پیدایش و به خداوند نیازمند هستند. (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور ۹۹)
۳۸. نیازمندی جهان به خداوند، مربوط به مرحله و می‌باشد. (دی خارج از کشور ۹۹)
۳۹. هر چه انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیش‌تر احساس و خود را بیش‌تر ابراز می‌کند.
۴۰. هر موجودی در حدّ خودش خداوند و نشانگر است.
۴۱. لازمه شناخت هر چیزی، به آن است.
۴۲. ما به دلیل ذهن خود، نمی‌توانیم چیستی امور را تصور کنیم.
۴۳. گرچه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم اما نمی‌توانیم او را دریابیم. (دی ۱۴۰۱)
۴۴. آنان که به در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و او را می‌بینند.
۴۵. خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند و به سبب او آشکار می‌شوند. (دی ۱۴۰۰ و دی انسانی خارج از کشور ۹۹)
۴۶. معرفت عمیق و والای با هر چیز خدا را دیدن در نگاه نخست به نظر می‌آید، اما هدفی است.
۴۷. ذهن ما گنجایش درک موضوعات نامحدود را ندارد، زیرا لازمه شناخت هر چیزی به آن است. (شهریور خارج از کشور ۹۸)
۴۸. انسان می‌تواند صفات و اسماء الهی را بشناسد، اما نمی‌تواند به خداوند پی ببرد. (دی انسانی ۹۷)

د سوالات پاسخ کوتاه

۴۹. پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به چه چیزی هستند؟ (شهریور انسانی ۱۴۰۰ و خرداد انسانی خارج از کشور ۱۴۰۲)
۵۰. نیازمندی جهان به خداوند شامل چه مراحل می‌شود؟ (انسان و سایر موجودات در چه مرحله‌ای به خداوند متعال نیاز دارند؟) (دی انسانی خارج از کشور ۹۹)
۵۱. چرا پدیده‌ها برای موجود شدن نیازمند به پدید آورنده هستند؟ (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۱)
۵۲. با توجه به استدلال نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش، از بیت «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از روی صفت آب دهی» چه مفهومی دانسته می‌شود؟ (شهریور ۱۴۰۲)
۵۳. سرچشمه بندگی چیست؟

۵۴. ثمرهٔ درک نیازمندی به خدای بی نیاز چیست؟ (شهریور ۹۸)
۵۵. نتیجهٔ آگاهی انسان از فقر و نیازمندی اش به خدای بی نیاز چیست؟
۵۶. «خدا را با هر چیزی دیدن» برای انسان، چگونه معرفتی است؟ (خرداد ۱۴۰۲)
۵۷. با توجه به بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید»: در هر چیزی «اول خدا را دیدن» مشروط به چیست؟ (شهریور ۱۴۰۲)
۵۸. در چه صورت خداوند ما را در رسیدن به معرفت عمیق و والا کمک خواهد کرد؟
۵۹. تعبیر «قَبْلَهُ» در عبارت «رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ...» در کلام امام علی (ع) به چه مفهومی اشاره دارد؟
۶۰. در آفرینش، یک موجود در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟ (دی انسانی ۹۹ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)
۶۱. یکی از راه‌های درک وجود خدا و شناخت صفات و افعال او که قرآن به ما توصیه کرده است، چیست؟
۶۲. لازمهٔ پاسخ به این پرسش که موجودات، هستی خود را وام‌دار چه کسی هستند، چیست؟
۶۳. نور بودن خدا به چه معناست؟
۶۴. علت نهی پیامبر (ص) در حدیث «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.» چیست؟ (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۲)
۶۵. چرا رسیدن به معرفت عمیق و والا برای جوانان آسان‌تر و قابل دسترس‌تر است؟ (یا چرا نوجوانان و جوانان در معرفت خداوند موفق‌تر هستند؟) (دی ۱۴۰۱ و دی ۱۴۰۰ و شهریور ۹۸)
۶۶. در چه صورتی، خداوند، لذت معرفت عمیق و والا را به انسان خواهد چشاند؟ (شهریور انسانی ۱۴۰۲)
۶۷. لازمهٔ شناخت هر چیزی، چیست؟
۶۸. چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خدا می‌خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟ (خرداد ۹۹)
۶۹. بیت «ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی بخش» به کدام مرتبه از نیازمندی موجودات به خدا اشاره می‌کند؟
۷۰. بیت «ما همه شیران ولی شیر عَلم / حمله‌مان از باد باشد دم‌به‌دم» به چه مفهومی اشاره می‌کند؟
۷۱. براساس بیت «دوست نزدیک‌تر از من به من است / وین عجب‌تر که من از وی دورم» کدام نوع دیدن خدا امکان‌پذیر است؟

چند گزینه‌ای

ه

۷۲. بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید» به کدام مفهوم اشاره دارد؟
- (۱) خداوند خالق ساخته‌های انسان و حتی خود انسان است.
- (۲) آنان که به دقت و تأمل در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند.
۷۳. از مقایسهٔ نیازمندی موجودات به خدا در پیدایش و بقا به کدام موضوع پی می‌بریم؟
- (۱) موجودات پس از پیدایش نیز هم‌چنان، مانند لحظهٔ نخستِ خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند.
- (۲) نیاز موجودات به خداوند در لحظهٔ پیدایش، بسیار بیش‌تر از نیازمندی به خدا در بقاست.
۷۴. میان رابطهٔ بنا با مسجد و رابطهٔ خدا با جهان از نظر نیازمندی در بقا یک وجود دارد.
- (۱) تفاوت بنیادین (۲) تشابه اساسی
۷۵. موجودات پس از پیدایش نیز هم‌چنان مانند لحظهٔ نخستِ خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند، مفهوم مستفاد از کدام بیت است؟
- (۱) به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم
- (۲) ما چونایم و نوا در ما ز توست / ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
۷۶. قرآن کریم، رابطهٔ میان خداوند و جهان هستی را با کلمه‌ای بیان می‌کند که در نظر اول برای ما به دنبال دارد.
- (۱) معنای دقیقی (۲) شگفتی
۷۷. جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است، این مفهوم بیانگر چیست؟
- (۱) صرفاً نیازمندی جهان به خدا در پیدایش (۲) نیازمندی جهان به خدا در پیدایش و بقا
۷۸. درک بیش‌تر فقر و نیازمندی انسان به خدا نتیجهٔ چیست؟
- (۱) افزایش خودشناسی (۲) افزایش بندگی

(شهریور ۱۴۰۰)

۷۹. رابطه خداوند با جهان را تا حدی می‌توان، به چه چیزی تشبیه نمود؟

۱) ساعت‌ساز و ساعت
۲) مولد برق با جریان برق

(خرداد خارج از کشور ۱۴۰۰)

۸۰. چرا انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند ناتوان است؟

۱) به دلیل محدود بودن ذهن انسان

۲) به دلیل محدود بودن ذات خداوند

۸۱. پیام کدام آیه شریفه، حاکی از آن است که هر موجودی در حدّ خودش تجلی‌بخش خداوند و نشانگر حکمت و قدرت الهی است؟

۱) «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»

۲) «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ»

۳) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»

۸۲. بیت «ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از باد باشد دم به دم» بیانگر کدام عبارت شریفه است؟

۱) «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ»

۲) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

۳) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نَوْرِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ»

۸۳. رسول خدا (ص) تفکر در چه چیزی را منع نموده است؟

۱) چیستی خدا
۲) هستی خدا
۳) صفات خدا

۸۴. مفهوم بیت «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم» کدام است؟

۱) اگر قدم به پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.

۲) آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

۳) خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

۸۵. تعبیر «بَعْدَهُ» در حدیث «... رَأَيْتَ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ» به کدام مفهوم اشاره دارد؟

۱) وقتی می‌بینیم که اشیا بعد از مدتی از بین می‌روند، می‌فهمیم که تنها خداست که خالق موت و حیات است.

۲) وقتی می‌بینیم که اشیا سراسر نیاز در حال حاضر وجود دارند، پس بقای آن‌ها مرهون خداست.

۳) با نگاه دقیق به اشیا پیرامون خود درمی‌یابیم که همه آن‌ها قبلاً نبوده‌اند و در پیدایش به خدا نیازمندند.

(کنکور ریاضی ۹۹)

۸۶. از آیه شریفه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...» کدام مفهوم دریافت می‌شود؟

۱) هر چیزی در این جهان، نشانگر نور خالق و پروردگار جهان است و روشنی‌بخش آسمان و زمین می‌باشد.

۲) شناخت ذات خداوند، معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل، اما هدفی قابل دسترسی است.

۳) هر موجودی در حدّ خودش تجلی‌بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.

۴) خداوند نور هستی است و تمام موجودات تنها در مرحله پیدایش وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او نورانی می‌شوند.

و کشف ارتباط

۸۷. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

ا. این‌که به روشنی در می‌یابیم که جهان دارای آفریننده‌ای حکیم است.	۱. احاطه و دسترسی
ب. موضوعاتی که ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات آن‌ها را دارد.	۲. امور نامحدود
پ. لازمه شناخت چیستی موجودات	۳. خدایابی در فطرت
ت. موضوعاتی که نمی‌توانیم چگونگی وجودشان را دریابیم.	۴. امور محدود
ث. به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم	۵. نیازمندی در بقا
	۶. معرفت عمیق و والا

۸۸. هر يك از گزاره‌های سمت راست به کدام يك از عناوین سمت چپ ارتباط دارد؟ (يك مورد در سمت چپ اضافی است).

آ. جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است.	۱. نیازمندی جهان به خدا در پیدایش
ب. خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند.	۲. نیازمندی جهان به خدا در بقا
پ. پیامبرگرمی ما، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او بگیرد.	۳. آگاهی، سرچشمهٔ بندگی
ت. هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.	۴. نور هستی
	۵. ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند

ز تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۸۹. پدیده: (شهریور انسانی ۱۴۰۲)
۹۰. نور:
۹۱. معرفت عمیق و والا:
۹۲. امور محدود:
۹۳. امور نامحدود:
۹۴. تسلسل علت‌ها:

ح سؤالات پاسخ بلند

۹۵. نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با دو مقدمه و یک نتیجه، استدلال نمایید.
(خرداد خارج ۱۴۰۲ و دی ۱۴۰۱، خرداد ریاضی و انسانی ۱۴۰۱، خرداد ۹۸، دی انسانی ۹۸، خرداد خارج از کشور ۹۹)
۹۶. مفهوم ابیات «ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی بخش // خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب دهی» چیست؟
۹۷. مفهوم بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید» را بنویسید.
۹۸. نقش «بنا و معمار» و نقش «خدا» را در ساختن یک مسجد با یکدیگر مقایسه کنید.
۹۹. با ذکر مثال توضیح دهید، چرا هر چیزی که وجودش از خودش نباشد، نیازمند به دیگری است؟
۱۰۰. با ذکر مثال توضیح دهید چرا موضوعاتی که نامحدودند، ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد؟
۱۰۱. شناخت اولیهٔ همهٔ انسان‌ها از خداوند چیست؟
۱۰۲. آگاهی انسان به نیازمندی خود به خداوند، چه ثمره‌ای برای او به دنبال دارد؟
۱۰۳. خداوند نور هستی است، یعنی چه؟ توضیح دهید.
(شهریور ۱۴۰۰)
۱۰۴. انواع موضوعاتی را که می‌خواهیم در مورد آن‌ها شناخت پیدا کنیم با مثال بیان کنید.
۱۰۵. علت ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خدا را بنویسید. (چرا انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند ناتوان است؟)
(شهریور ۹۹، دی ۹۹، دی ۹۸ و خرداد انسانی ۹۸)
۱۰۶. با ذکر استدلال، اثبات کنید که ذات و چیستی خداوند قابل شناخت نیست.
۱۰۷. آیا خدا را در دنیا و آخرت با چشم سر می‌توان دید؟ توضیح دهید.
(خرداد انسانی ۱۴۰۲)
۱۰۸. چگونه می‌توان خدا را دید؟
(دی انسانی ۱۴۰۱)
۱۰۹. مفهوم بیت «به ببینندگان آفریننده را / نبینی، مرتجان دو بیننده را» دربارهٔ دیدن خدا چیست؟
(خرداد خارج از کشور انسانی ۱۴۰۱)
۱۱۰. چرا رؤیت خداوند با چشم غیرممکن است؟
۱۱۱. چرا «تسلسل علت‌ها» از نظر عقلی محال است؟
(شهریور انسانی ۱۴۰۱)

۴

بخش

پاسخنامه

۲۴	غلط (رابطه خداوند با موجودات (در بقا) تا حدی شبیه مولد برق با جریان برق است و از این جهت شبیه رابطه ساعت ساز و ساعت نیست.)
۲۵	صحیح
۲۶	صحیح
۲۷	صحیح
۲۸	صحیح
۲۹	غلط (ذهن آدمی توان و گنجایش فهم چیستی و ذات موضوعات محدود را دارد.)
۳۰	صحیح
۳۱	غلط (انسان نمی‌تواند به حقیقت خدا احاطه پیدا کند و ذاتش را بشناسد.)
۳۲	غلط (ذات خداوند نامحدود است و هیچ‌کس نمی‌تواند به ذات و حقیقت او شناخت و احاطه پیدا کند، حتی پیامبران و امامان.)
۳۳	غلط (هر پدیده‌ای به آفریننده نیازمند است، نه هر موجودی. زیرا اگر بگوییم هر موجودی به آفریننده نیاز دارد، تسلسل علل نامتناهی رخ می‌دهد که از نظر عقلی محال است.)
۳۴	صحیح
۳۵	فطرت خویش
۳۶	ذاتاً موجود
۳۷	بقا
۳۸	پیدایش - بقا
۳۹	معرفت - ناتوانی و بندگی
۴۰	تجلی‌بخش - صفات الهی
۴۱	احاطه و دسترسی
۴۲	محدود بودن - نامحدود
۴۳	ذات (چیستی)
۴۴	دقت و اندیشه - علم و قدرت
۴۵	وجود
۴۶	مشکل - قابل دسترس
۴۷	احاطه و دسترسی
۴۸	ذات (چیستی)
۴۹	نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.
۵۰	پیدایش و بقا
۵۱	پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.
۵۲	پدیده، نیازمند است و نمی‌تواند هستی بخش باشد (هر چیز که وجودش از خودش باشد، هستی بخش است)
۵۳	آگاهی
۵۴	افزایش بندگی
۵۵	افزایش بندگی
۵۶	معرفتی عمیق و والا است که در نگاه نخست، مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است.
۵۷	دل آدمی به نور و صفای معرفت و شناخت رسیده باشد.
۵۸	اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم.
۵۹	همه اشیا پدیده‌هایی هستند که حتماً علت و خالق آن‌ها را به وجود آورده است. (پیدایش)
۶۰	در صورتی که خودش ذاتاً موجود باشد.
۶۱	تفکر درباره نیازمند بودن جهان در پیدایش خود، به آفریننده و خالق فکر کردن درباره آغاز و پایان هستی
۶۲	یعنی تمام موجودات وجود خود را از او می‌گیرند، به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند.
۶۳	زیرا نمی‌توانیم ذات و چیستی خدای نامحدود را دریابیم.
۶۴	پاکی و صفای قلب
۶۵	اگر قدم به پیش گذارد و با عزم و تصمیم قوی حرکت کند.
۶۶	احاطه و دسترسی به آن
۶۷	احاطه و دسترسی به آن

۱	آ همه ابعاد و امور زندگی، از جمله پیدایش و بقا (ب) زیرا خداوند تنها بی‌نیاز جهان است (غنی).
	(پ) همه موجودات پدیده‌هایی هستند که وجودشان وابسته به خدای بی‌نیاز است.
	(ت) غنی - فقیر
	(ث) ای مردم شما به خدا نیازمند هستید و خداوند بی‌نیاز و ستوده است.
۲	آ یعنی هر لحظه به موجودات هستی می‌بخشد.
	(ب) زیرا موجودات همواره به خدا نیازمند هستند.
	(پ) زیرا خدا که در ذات خود، هستی‌بخش و فیاض است به نیاز موجودات که پیوسته از او درخواست می‌کنند پاسخ می‌دهد.
۳	آ نور (ب) خداوند نور هستی است یعنی تمام موجودات «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند.
	(پ) وجود (هستی)
۴	پیامبرگرمی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند.
۵	پیدایش پدیده‌ها - موت و فنا - بقا
۶	باین‌که ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم و صفات او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.
۷	چون نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.
۸	به دلیل محدود بودن ذهن انسان (نامحدود بودن ذات الهی)
۹	برترین نوع عبادت، تفکر مداوم درباره خدا و قدرت اوست.
۱۰	گزینه ۲
۱۱	گزینه ۱
۱۲	خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد.
۱۳	غلط؛ (رابطه خدا با انسان، مانند رابطه مولد برق با جریان برق است که قطع نمی‌شود؛ اما مانند رابطه مسجد با سازنده آن نیست.)
۱۴	صحیح
۱۵	غلط (نیازمندی مخلوقات به خداوند مربوط به هر دو مرحله به وجود آمدن و بقا است.)
۱۶	صحیح
۱۷	صحیح
۱۸	صحیح
۱۹	غلط (هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد، نیازمند پدید آورنده است)
۲۰	غلط (هر چیزی که وجودش از خودش نباشد برای موجود بودن نیازمند به دیگری است.)
۲۱	صحیح
۲۲	غلط (میان رابطه خداوند با جهان و رابطه بنا و ساختمان یک تفاوت بنیادین وجود دارد.)
۲۳	غلط (مسجد با ساخته شدن از بتابی نیاز می‌شود اما موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش نیز همچنان به خداوند نیازمند هستند.

۱۰۰ | لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است و ما به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم مانند حقیقت خداوند.

۱۰۱ | هر کدام از ما بر اساس فطرت خویش، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم به روشنی می‌دانیم که در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی می‌کند و به موجودات و مخلوقات مدد می‌رساند.

۱۰۲ | انسان‌های آگاه دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند. هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش‌تر شود، نیاز به او را بیش‌تر احساس و عجز و بندگی خود را بیش‌تر ابراز می‌کند.

۱۰۳ | یعنی تمام موجودات، وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند و وجودشان به وجود او وابسته است.

۱۰۴ | این موضوعات دو دسته‌اند: الف) دسته اول موضوعاتی هستند که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند و ذهن ما توان و گنجایش فهم چستی و ذات آن‌ها را دارد مانند گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان و کیهانشان‌ها (ب) دسته دوم موضوعاتی هستند که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد مانند شناخت ذات خداوند

۱۰۵ | زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است و چون خداوند حقیقتی نامحدود دارد، در نتیجه ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

۱۰۶ | لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است؛ از آن‌جا که ذات خداوند حقیقتی نامحدود و ذهن انسان‌ها محدود است، بنابراین ما نمی‌توانیم به ذات او احاطه پیدا کرده و او را بشناسیم.

۱۰۷ | خیر، زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا می‌تواند عکس‌برداری کند آن هم اشیایی که طیف نوری قابل درک برای چشم را منعکس می‌کنند.

۱۰۸ | نوعی از دیدن وجود دارد که نه تنها امکان پذیر است، بلکه از برترین هدف‌های زندگی است و هرکس باید برای رسیدن به چنین دیدنی تلاش کند. این مرتبه دیدن به وسیله قلب و ملاقات با خداست.

۱۰۹ | خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد.

۱۱۰ | رؤیت خداوند با چشم غیرممکن است، زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا می‌تواند عکس‌برداری کند؛ آن هم اشیایی که طیف نوری قابل درک برای چشم را منعکس کنند. مثلاً چشم ما نورهای مادون قرمز و ماورای بنفش را نمی‌بیند. بنابراین، چشم حتی توانایی دیدن همه اشیای مادی را هم ندارد؛ چه برسد به موجودات غیرمادی (مانند فرشتگان) و از این بالاتر به وجود مقدس خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد.

۱۱۱ | زیرا امکان ندارد که سلسله علت و معلول‌ها تا بی‌نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود، و این مطلب از نظر عقلی محال است.

۶۸ | هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش‌تر شود، نیاز به او را بیش‌تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش‌تر ابراز می‌کند.

۶۹ | مرحله پیدایش

۷۰ | موجودات دائماً با زبان حال خود به پیشگاه خداوند عرض نیاز می‌کنند.

۷۱ | دیدن به وسیله قلب و ملاقات با خدا

۷۲ | گزینه ۲

۷۳ | گزینه ۱

۷۴ | گزینه ۱

۷۵ | گزینه ۲

۷۶ | گزینه ۲

۷۷ | گزینه ۲

۷۸ | گزینه ۱

۷۹ | گزینه ۲

۸۰ | گزینه ۱

۸۱ | گزینه ۳

۸۲ | گزینه ۲

۸۳ | گزینه ۱

۸۴ | گزینه ۲

۸۵ | گزینه ۱

۸۶ | گزینه ۳

۸۷ | آ ۳ (ب) ۴ (پ) ۱

۸۸ | آ ۲ (ب) ۵ (پ) ۳ (ت) ۴

۸۹ | موجودی که وجودش از خودش نبوده و نیست.

۹۰ | چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود.

۹۱ | این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست.

۹۲ | موضوعاتی که ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را دارد.

۹۳ | موضوعاتی که ذهن ما توان و گنجایش فهم چستی و ذات آن‌ها را ندارد.

۹۴ | یعنی اینکه سلسله علت و معلول‌ها تا بی‌نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود و این مطلب از نظر عقلی محال است.

۹۵ | مقدمه اول: ما و این جهان پدیده‌هایی هستیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست.

مقدمه دوم: موجوداتی که پدیده‌اند، نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که وجودش از خودش باشد و ذاتاً موجود باشد.

نتیجه: ما و این جهان در پدید آمدن و هست شدن به آفریننده‌ای نیازمندیم که سرچشمه هستی باشد.

۹۶ | پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد بلکه وجودش از خودش باشد.

۹۷ | آن‌که با دقت و اندیشه به جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

۹۸ | اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که یک تفاوت اساسی میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد از مصالح ساختمانی تشکیل شده که هیچ کدام از آن‌ها را بتا به وجود نیارده است بتا نه اجزای ساختمان مسجد را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را، کار بتا فقط جابه‌جایی مواد و چینش آن‌هاست اما خداوند خالق مصالح، خواص آن‌ها و حتی خالق خود بتاست. بر این اساس وجود و هستی بتا و نیز وجود مصالح و خواص آن‌ها، همه وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آن‌ها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد.

۹۹ | پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد بلکه وجودش از خودش باشد، همان‌طور که چیزهایی که شیرین نیستند برای شیرین شدن نیازمند چیزی هستند که خودش شیرین باشد.

یگانه بی‌همتا

درس ۲

- ۱۱۳ | توحید در مالکیت
- ۱۱۴ | توحید در مالکیت
- ۱۱۵ | توحید در ولایت
- ۱۱۶ | توحید در ربوبیت